

Aruba: het verhaal van een taal

onderwijs in beweging

door Fred de Haas

Op 15 november 2018 verdedigde Joyce Lomena Pereira, geboren in Curaçao en opgegroeid op Aruba, haar proefschrift 'Valorization of Papiamentu in Aruban society and education, in historical, contemporary and future perspectives'.

Het verhaal van een taal: hoe zag en ziet men het Papiaments in heden, verleden en toekomst?

Het is een proefschrift geworden dat een breed spectrum bestrijkt van gebeurtenissen die zich hebben voorgedaan op de moeizame weg die de inheemse taal van Aruba, Bonaire en Curaçao, heeft afgelegd naar de erkenning van de onmisbare waarde van de moedertaal op allerlei gebieden van het maatschappelijk leven, met, ditmaal, speciale belangstelling voor het onderwijs en een bijzondere aandacht voor Aruba.

Ondanks de tegenwerking waarmee de taal onderweg te kampen had (en heeft!), kon zij in de loop van haar bestaan op de eilanden de kracht opbrengen om te overleven. Het Papiaments wordt dan ook wel vergeleken met een 'kibrahacha in een verwaarloosde tuin: krachtig bloeiend in haar jeugd, bespot in haar pubertijd en belemmerd in haar groei naar volwassenheid (p.189)', maar met een ijzersterke stam waar je elke bijl (hacha) op stukslaat (kibra).

Het verhaal van een taal

In haar proefschrift wijst Joyce Pereira, terecht, met de beschuldigende vinger naar de afwijzing en de vernedering die het Papiaments van de kant van de kolonisator twee eeuwen lang moest ondergaan voordat de taal zich vanuit haar onderworpenheid kon oprichten en haar rechten ging opeisen. Het was echter geen 'eeuwenlange strijd' (p.177) om de eenvoudige reden dat de kolonisator ongestraft en ongehinderd het lot van de taal kon bepalen. En dat lot was niet te benijden wanneer men in aanmerking neemt dat taal bepalend is voor de identiteit van een volk en dat onderdrukking van een moedertaal een ontwrichtende werking heeft op de psyche en de maatschappelijke ontwikkeling van kind en volwassene.

De koloniale tijd heeft een duurzame, negatieve invloed gehad op de houding van de gekoloniseerden tegenover de eigen en andere talen. Het feit dat er decennia lang alleen maar negatieve aandacht is besteed aan de lingua franca die door 80% van de bevolking wordt gesproken, is er mede de oorzaak van dat de taal niet goed wordt beheerst (p.87) en gewaardeerd. Hierin moet verandering komen en in dit streven is er een belangrijke taak voor het onderwijs weggelegd. Tegelijkertijd moet er worden gewerkt aan een diepere bewustwording en een verandering van de bestaande negatieve houding ten aanzien van de eigen taal.

Het onderwijs

Wie kennis heeft kunnen nemen van de inhoud van het boek *Beschaving, bekering en bevoogding*¹ weet hoe slecht het in de 19^e eeuw gesteld was met het onderwijs op de ABC eilanden. Er was weinig belangstelling voor het Papiaments, behalve van de kant van de katholieke Missie.

In het begin van de 20^e eeuw kwam de volle aandacht te liggen op het gebruik van het Nederlands in het onderwijs. Immers, de Europese c.q. Nederlandse ‘beschaving’ moest worden verbreed. Vooral vanaf de vestiging van SHELL op Curaçao en de LAGO op Aruba werd de consolidering van het Nederlandse onderwijssysteem snel en dwingend ter hand genomen. In 1935 werd het Nederlands de verplichte schooltaal. De meerderheid van de Arubaanse bevolking had niet in de gaten wat er aan het gebeuren was en ging er als vanzelfsprekend vanuit dat hun eigen taal en cultuur inferieur waren aan de Europese c.q. Nederlandse. Op de scholen was het aantal zittenblijvers en drop-outs vanzelfsprekend legio. Kinderen begrepen aanvankelijk zelfs niet dat de klanken die de onderwijzer voor de klas uitstootte onderdeel waren van de Nederlandse taal.

Effecten van het Nederlandse onderwijssysteem.

Tot voor kort werd op alle basisscholen en de middelbare school op Aruba onderwijs gegeven in het Nederlands, hoewel het al jaren duidelijk was (o.a. UNESCO, 1979) dat kinderen er recht op hadden onderwijs te krijgen in hun moedertaal, het Papiaments (p. 82/83). Op de kleuterschool spraken de docenten al sinds de jaren '50 – stiekem – Papiaments. Pas in 1992 werd dit door de toenmalige Arubaanse regering ‘toegestaan’. Op de basisschool werd, echter, gewoon les gegeven in het Nederlands. Langzamerhand maakten de Nederlandse onderwijzers plaats voor Antilliaanse en Surinaamse. Dit had tot gevolg dat, naarmate de beheersing van de Nederlandse taal in de loop van de tijd bij een groot aantal docenten achteruit ging, de kinderen minder goed Nederlands leerden, een taal die voor hen een hoe langer hoe vreemdere taal werd. Die tendens zette zich door tot en met de Middelbare School. Veel leerlingen verlieten de school dan ook met een taalbagage die zorgde voor 50%, zo niet meer, mislukte studies in Nederland. Merkwaardig genoeg bleef ‘studeren in Nederland’ het hoogste doel (p.5).

Pas op voor de Nederlandse Taalunie!

Ook van de Nederlandse Taalunie viel geen steun voor de landstaal te verwachten. De Taalunie promoot het Nederlands en vindt (2014) het Papiaments alleen maar geschikt voor identiteit en folklore (p.87)! Dat maakt dat de opeenvolgende Arubaanse regeringen, niet gehinderd door gedurfde visie, het Nederlands altijd zijn blijven propageren. Waarschijnlijk uit angst voor veranderingen (p.70). Dat verklaart misschien waarom de Arubaanse regering blijmoedig een overeenkomst tekende met het Nederlandse Ministerie van Onderwijs waarin stond dat tegen het jaar 2016 het Arubaanse HAVO/VWO moest zijn ingericht volgens de Nederlandse criteria (p.61).

Die houding werd ondersteund door een onderzoeker van het Arubaanse Centraal Bureau voor de Statistiek. Hij vond, sprekend over het leren van Nederlands, dat ‘de taal op zich niet de belangrijkste factor is die bepaalt of mensen hoog of laag scores, maar dat onderliggende factoren een rol spelen in deze en dat kan bijvoorbeeld te maken hebben met het educatieniveau van de

¹ Auteur: R. Donk. LM Publishers, 2019

ouders of de genetische samenstelling van de kinderen die ze hebben meegekregen bij de geboorte' (Interview RNWO 2007, voetnoot p.69).

Deze uitspraak ontlokte mevrouw Pereira in dezelfde voetnoot de onwetenschappelijke, maar o zo gerechtvaardigde reactie 'uuhmm'.

Standpunt van de Arubaanse regering

Er kwam, gelukkig, een plan van aanpak voor een meertalig onderwijssysteem dat een ruime plaats zou reserveren voor onderwijs in het Papiaments. De Arubaanse regering bepaalde, echter, dat in de klassen 5 en 6 van het basisschoolonderwijs Nederlands de instructietaal moest blijven. Dat besluit keerde zich tegen het oorspronkelijke en weldoordachte plan van de pioniers van de Multilinguale School (p.122).

Gelukkig zijn er ook tekenen die erop wijzen dat de regering voorzichtig begint te denken aan het Engels als taal van instructie in HAVO/MAVO/VWO in plaats van het Nederlands. Het Engels is een taal die de Arubaan na aan het hart ligt en onder jongeren veel wordt gesproken (p.100). Dat Engels populair is blijkt uit de grafiek op p. 91 met de volgende populariteitsscores in 2015: Papiaments 62%, Engels 24%, Spaans 9%, Nederlands 4%.

Uit onderzoek is gebleken dat 4/5 van de Nederlanders er niets voor voelt om Papiaments te leren (p.162).

Zo lopen de Hollandse hazen.

10% van de Arubanen die thuis Nederlands spreken heeft twijfels bij een invoering van het Papiaments in het onderwijs (p.180).

'De ontdekking van onszelf'

Hoewel niet van enige pathetiek ontbloeit, moet men toegeven dat de verzuchting van Pereira dat 'ons proces van zelfontdekking en herstel op het gebied van taalpolitiek, taalplanning en onderwijs nog maar pas is begonnen (p.71)' wel hout snijdt. Hoewel er gedurende de koloniale tijd geen sprake was van scholing in het Papiaments, kan je het kolonialisme niet van alles de schuld geven. Zo beweert Pereira dat het Papiaments geen ontwikkeling heeft gekend vanwege het kolonialisme (p.182). Je kan, echter, ook staande houden dat de inheemse taal de kans kreeg om zich zelfstandig te ontwikkelen omdat de kolonisten zo onverschillig stonden tegenover het Papiaments. Dat de taal daarbij veel leenwoorden uit het Nederlands heeft gehaald is een vanzelfsprekend onderdeel van een natuurlijk proces. De taal Papiaments zelf dankt, immers, haar bestaan voornamelijk aan leenwoorden uit het Portugees en Spaans en in de toekomst zal er ongetwijfeld een stevig beroep op het Spaans (en Engels) worden gedaan om termen te vinden die nodig zijn op bepaalde gebieden van kunst en wetenschap.

Wel is waar dat door de houding van de Nederlandse kolonisator de Arubanen in de loop der tijden een schaamte en onderwaardering hebben ontwikkeld voor hun eigen taal (p.179) en dat zal zeker hebben bijgedragen tot de late en moeizame opkomst van het Papiaments als taal van opvoeding en onderwijs. Er zal ook nog veel werk moeten worden verzet om 'het Papiamento de plaats te geven die het verdient, vooral in de geest en het hart van zijn sprekers en hun politici, om een mogelijke ondergang van de taal te voorkomen (p.102)'.

Rapport uit 1988 was te vroeg

Het duurt meestal een tijd voordat iedereen is doordrongen van de noodzaak tot verandering. Al in 1988 verscheen er een document van het Arubaanse Departement van Onderwijs dat een

pleidooi inhield voor de noodzaak van het introduceren van Papiaments op alle gebieden van onderwijs (p.182): ‘Pa un enseñansa bilingual – Nota di maneho pa introduccion di Papiamento den enseñansa na Aruba’. Daarin wordt het gebruik van het Nederlands als taal van instructie – terecht - gekenschetst als een soort ‘afwijking’.

In het document worden o.a. suggesties gedaan om te beginnen met een vorm van tweetalig onderwijs in het basisonderwijs waarbij het Nederlands als tweede taal van instructie zou worden gehandhaafd omdat het middelbaar onderwijs nu eenmaal op Nederlandse leest was geschoeid en er dus moest worden gezorgd voor aansluiting op het middelbaar onderwijs. Er werd ook gepleit voor het Papiaments als taal van instructie voor bepaalde vakken in het middelbaar onderwijs.

Maar de geesten waren nog niet rijp voor verandering ondanks het feit dat ook de lerarenvakbonden op de ABC eilanden (SIMAR, SIMABO, SITEK) vanaf de jaren '70 duidelijk lieten weten dat de tot dan toe gevolgde taalpolitiek toe was aan een grondige vernieuwing.

‘De politiek’ werd langzaam wakker uit een comfortabele slaap en in 2003 werd op Aruba het Papiaments een officiële taal met dien verstande dat alleen het Nederlands zou worden gebruikt voor wetgeving, rechtswezen en notariële acten (p.13), hetgeen, aldus Pereira, ‘de officiële status van het Papiaments aantast (p.14)’.

Vanaf de 21^e eeuw zijn er talrijke documenten verschenen die allen verder bouwden aan het rapport van 1988. Intussen moest er blijvend worden gestreden tegen het (neo)koloniale denken dat zijn plaats opeiste in de geest van regeringen en individuen. In dit verband is het interessant om een blik te werpen op de tabel op bladzijde 109 waarin een 14-tal negatieve uitspraken en meningen staan afgedrukt, zoals:

- Denken kan je niet ontwikkelen in het Papiaments; Papiaments bevordert denkluheid (een Belgische professor op een conferentie in Aruba, 2002)
- Papiaments in het onderwijs? De elite denkt daar anders over (een Nederlandse Inspecteur van Onderwijs, 2007)
- De Papiamento maffia belemmert de ontwikkeling van onze (!) kinderen (Nederlandse stukjesschrijver in een Nederlands Arubaans Dagblad, 2009)
- Een Masteropleiding Papiaments voor leraren heeft geen toegevoegde waarde (een Arubaanse politicus, 2012)
- Papiamento is interessant voor buitenlandse wetenschappers omdat zij het exotisch vinden (Arubaanse politicus, 2012)
- Nederlands voor academische ontwikkeling, Papiamento voor identiteit (Taalunie, 2014)

Gelukkig zijn er in die tijd ook voortreffelijke onderzoeken verschenen en voorstellen gedaan die de weg hebben gewezen naar een plaats voor het Papiaments in het onderwijs. Een van de ontwerpen die succes hebben gesorteerd is het ‘Masterplan Proyecto Scol Multilingual’, waarover dadelijk meer.

Papiaments in het onderwijs: peiling onder leraren

Al in een vroeg stadium (2010-2011) is er onderzoek gedaan naar de houding van leraren ten aanzien van de invoering van het Papiaments in het onderwijs (p. 125). Bij dit onderzoek waren 108 leraren betrokken van 4 kleuterscholen en 8 basisscholen. Ook moesten zij aangeven wat ze zelf dachten over hun eigen beheersing van o.a. Papiaments, Nederlands en Engels:

Beheersing van het **Papiamentu** (kleuteronderwijs):
voortreffelijk (36%), goed (56%), ruim voldoende (0%), voldoende (8%), twijfelachtig (0%), onvoldoende (0%)

Beheersing van het **Papiamentu** (basisonderwijs):
voortreffelijk (24.1%), goed (48.2%), ruim voldoende (14.5%), voldoende (9.6%), twijfelachtig (3.6%), onvoldoende (0%)

Beheersing van het **Nederlands** (kleuteronderwijs):
voortreffelijk (12%), goed (36%), ruim voldoende (32%), voldoende (20%), twijfelachtig (0%), onvoldoende (0%)

Beheersing van het **Nederlands** (basisonderwijs):
voortreffelijk (24.1%), goed (45.8%), ruim voldoende 19.3%), voldoende (9.6%), twijfelachtig (1.2%), onvoldoende (0%)

Beheersing van het **Engels** (kleuteronderwijs):
voortreffelijk (4%), goed (44%), ruim voldoende (16%), voldoende (24%), twijfelachtig (12%), onvoldoende (0%)

Beheersing van het **Engels** (basisonderwijs):
voortreffelijk (4.8%), goed (36.1%), ruim voldoende (26.5%), voldoende (25.3%), twijfelachtig (6%), onvoldoende (0%)

Gevraagd naar hun algemene taalvaardigheid geven de leraren te kennen dat het daaraan nogal ontbreekt, niet alleen voor het Engels (en het Spaans), maar ook voor het Nederlands en het Papiaments.

De overweldigende meerderheid van leraren, echter, vindt, ondanks hun mogelijke onvoldoende beheersing van de taal, dat het Papiaments de taal van instructie op de basisschool moet zijn (p.131, 135).

Veelzeggend is het feit dat een grote meerderheid van leraren uit het kleuteronderwijs en basisonderwijs het eens waren met de stelling 'Vergeleken met Nederlands, Engels en Spaans kan je niet alles uitdrukken in het Papiaments' (p.135).

Het laatste geeft stof tot nadenken over de mogelijke ontwikkeling van het Papiaments en de noodzaak voor het oprichten van een onafhankelijk Instituut voor Taalpolitiek en Taalplanning.

Ervaring met tweetalig onderwijs op Curaçao

In een poging om het Papiaments een volledige en volwaardige plaats te geven in het voortgezet onderwijs, heeft het Bestuur van SKAIH (de Skol Avansá Integrá Humanista / School voor humanistisch geöriënteerd voortgezet onderwijs, waartoe het Kolegio Erasmo behoort) enkele deskundigen (Martha Dijkhoff en Erwin Coster) gevraagd een Papiamentstalig leerplan + afsluitende examens te ontwerpen voor het middelbaar onderwijs.

Omdat een eventuele invoering hiervan op onoverkomelijke moeilijkheden zou stuiten die verband hielden met legalisatie van nog te ontwerpen lesmateriaal en examens in het Papiaments, heeft men naar een alternatief gezocht. Dat vond men in het opzetten van tweetalig onderwijs (Engels en Papiaments) met de mogelijkheid om, na het derde leerjaar, te kiezen voor een vervolgopleiding die afgesloten zou kunnen worden met een Engels examen.

Momenteel wordt in de twee eerste leerjaren 50% van de vakken in het Engels en 50% in het Papiaments gegeven. De communicatietaal tussen leerlingen en leraren blijft gewoon Papiaments. Het aantal uren Engels zal in de jaren daarna toenemen. Een afsluitend examen zou kunnen zijn

het Caribbean Advanced Proficiency Examination (<https://www.cxc.org/examinations/cape/>). Andere afsluitende examens behoren tot de mogelijkheden, maar een beschrijving hiervan valt buiten het kader van dit artikel. De school legt nadruk op identiteitsontwikkeling en wereldoriëntatie. Kolegio Erasmo is lid van het netwerk van tweetalige scholen van NUFFIC. In augustus 2016 is er een kibrahacha geplant in de tuin van het nieuwe Kolegio Erasmo ter ere van de oprichter van de school Frank Martinus (1936-2015). Zijn weduwe, mevrouw Trudi Martinus, schreef me dat de kibrahacha bloeit.

‘Enseñansa cu sentido’ (Zinvol Onderwijs)

De afgelopen decennia is er veel werk verzet door Arubaanse onderwijskundigen en leerplanontwikkelaars om het louter op het Nederlandse systeem gebaseerde onderwijs te vervangen door een systeem dat recht zou doen aan de behoeften en de harmonische (taal)ontwikkeling van de kinderen.

Al in 2007 verscheen het *Masterplan Proyecto Scol Multilingual*, een programma dat de kinderen stap voor stap zou begeleiden op een afgewogen leerweg naar kennis van de vier talen die, voorlopig, als belangrijk worden gezien voor Aruba: Papiaments, Engels, Spaans en Nederlands. Zie bladzijden 122 en volgende voor een duidelijke uitleg van het nieuwe systeem dat het Papiaments als taal van instructie tot en met de vierde klas van de basisschool als norm heeft gesteld. Vóór die tijd leren de kinderen, via speciaal voor dat doel ontwikkelde didactische methodes, wennen aan het gebruik van de andere talen.

Oorspronkelijk was het niet de bedoeling van de ontwikkelaars dat in klas 5 en 6 van het basisonderwijs het Nederlands de enige taal van instructie zou blijven. Echter, het Arubaanse Ministerie van Onderwijs besloot om dit toch verplicht te stellen, bang als het was om de aansluiting bij het Middelbaar Onderwijs te missen dat immers het Nederlandse systeem volgt. Hierbij zou ik willen aantekenen, dat, hoewel Aruba weliswaar in het Koninkrijk zit, dit nog niet betekent dat het land ook de Nederlandse taal van het Koninkrijk als een soort moedertaal moet accepteren en dat het studeren in Nederland nog altijd het hoogste doel zou moeten zijn. Niet onbelangrijk is dat men zich ervan bewust moet zijn dat er op Sint Maarten en Saba wordt lesgegeven in het Engels.

Intussen is de nieuwe onderwijsmethode die wordt toegepast binnen de Scol Multilingual op alle kleuter- en basisscholen ingevoerd. Op de Middelbare school zal het Papiaments als ‘vak’ worden onderwezen.

Het Nationale Onderwijsplan (NOP)

Het Arubaanse Ministerie van Onderwijs stelde in 2007 een eigen onderwijsplan op: ‘The Learner: our Focus – a Strategic National Education Plan 2007-2017’. In dat plan is er o.a. sprake van een opvoedkundige taalpolitiek.

Het Ministerie stelt zich ambitieuze doelen: het einddoel is ‘a multilingual person who can read, write, speak proficiently in at least four languages, Papiamento, English, Dutch and Spanish; and observes, listens and articulates...’ (p. 53 van het document).

Dat klinkt heel indrukwekkend. Maar we weten dat ‘proficiency’ (vaardigheid) vele nivo’s heeft, van ‘beginners’ tot ‘excellent’. Het ministerie laat zich niet uit over welk nivo er moet worden nagestreeft. En dat zou toch wel moeten. Er is hier geen sprake van echte visie. Wel van onwil van de kant van de bestuurders om het Papiaments en het Engels de plaats te geven die het verdient binnen de persoonlijke en maatschappelijke ontwikkeling van de bevolking.

Kwaliteit van de leraren Papiaments

Het spreekt vanzelf dat zonder goede leraren je ook geen goede leerlingen krijgt. Gezien de beoordelingen die docenten zichzelf geven wat betreft hun kennis van het Papiaments moet men zich de kwaliteit van de docenten niet al te rooskleurig voorstellen. Niet alleen zouden zij de taal volledig moeten beheersen, maar ze dienen een meer dan gewone belangstelling te hebben voor de geschiedenis en de cultuur van het land. Volgens het rapport uit 1988 moet een leraar een ‘drager van onderwijskundige vernieuwing’ zijn. Ook dient de docent volgens het Instituto Pedagogico Arubano een ‘onderzoeker, een promotor van sociale ontwikkeling en een organisator’ zijn (p.115).

Het lijkt me dat er op dit terrein nog heel veel werk te verrichten is. Voorlopig is er alleen op Curaçao een masteropleiding (zoals gezegd vindt een Arubaanse minister dat zo’n opleiding geen toegevoegde waarde heeft) en zijn toekomstige docenten afhankelijk van een masteropleiding via het Internet.

Docenten zijn voor hun ontwikkeling echter toch afhankelijk van goede opleidingen die zouden moeten worden gevoed door een (nog niet bestaand) Taalinstituut dat zich bezighoudt met taalpolitiek en taalplanning. De totstandkoming van zo’n instituut, dat al eerder werd bepleit door de heer Todd Dandaré (p.184), de vroegere directeur van het voormalige ‘Aruban Language Planning Agency’ is ook een vurige wens van Pereira.

De Spelling van het Papiaments

Het onderwerp ‘spelling’ komt er in het proefschrift bekaaid vanaf.

Zoals we weten bestaan er twee spellingsystemen op de ABC eilanden. Voor ± 250.000 mensen. Iedereen begrijpt dat dit een ongewenste situatie is. Lesmateriaal dat op Curaçao wordt ontwikkeld moet op Aruba in de Arubaanse spelling worden omgezet. Dat is economisch zeer onverantwoord. Beide landen lijken zich te hebben teruggetrokken in hun schuttersputjes om maar vooral de eigen spelling te beschermen, een spelling die puur door de politiek tot stand is gekomen. Deze houding is niet alleen pathetisch, maar wordt ook wel ‘pathologisch’ genoemd. In 2017 heeft ondergetekende een voorstel voor een uniforme spelling geschreven dat in 2018 op Aruba en in Nederland is gepresenteerd. Tot nu toe heerst er rond dit onderwerp een gespannen stilte.

Ook Pereira houdt zich nauwelijks met dit belangrijke onderwerp bezig, hoewel het van het grootste belang is dat het lesmateriaal voor huidige en toekomstige scholen in één uniforme spelling beschikbaar komt. Dat is niet iets waarover je in een referendum kan beslissen. Dat moeten twee ministers doen, een Arubaanse en een Curaçaose.

Pereira wil haar vingers niet branden aan de spellingkwestie. Toch heeft ze er een duidelijke mening over: ‘in de Arubaanse strijd voor de ‘Status Aparte’ werd de schrijfwijze van het Papiaments een politieke zaak die de verschillen tussen eilanden moest symboliseren. In 1976 voerde het Arubaanse Parlement de wet door die de op de etymologie gebaseerde spelling officieel maakte. [...] In hetzelfde jaar maakten Curaçao en Bonaire hun op de fonologie gebaseerde spelling officieel [...]. Eén taal, twee spellingen, waardoor er een kunstmatige en dure scheidslijn binnen één taal wordt gecreëerd. Ineens begonnen de mensen te praten over het Papiamento van Aruba en het Papiamentu van Curaçao en Bonaire alsof ze te maken hadden met twee verschillende talen (p.56)’.

Als je wilt dat het Papiaments wordt gebruikt in ‘de wetenschap, de kunst, de cultuur, de diplomatie (p.187)’ en op congressen, dan moet je niet aankomen met de wens dat alle documenten in twee spellingen moeten worden gepubliceerd. Dan zal toch voorlopig het Engels

als de lingua franca de voorkeur verdienen, de taal waarin ook Joyce Pereira, Martha Dijkhoff en Frank Martinus hun proefschrift schreven.

Onduidelijkheid zorgt ervoor dat er steeds fouten worden gemaakt tegen de eigen spelling. Ondanks de verschijning van twee spellinggidsen. In 1988 schreef de Directie Onderwijs Aruba nog 'introdukshon' (p. 186) en op pagina 182 'introduccion'.

Als de Directie Onderwijs het zelf niet weet, wie dan wel? Honni soit qui mal y pense !

Tenslotte

Het is bemoedigend dat er, na zoveel jaar, een belangrijke vernieuwing in het Arubaanse onderwijs gaande is. Voorlopig mag men de voorzichtige conclusie trekken dat het systeem van de Scol Multilingual gunstig uitpakt voor de leerlingen. Voor hun taalvaardigheid in het Nederlands maakt het niet uit dat ze op de SML Nederlands alleen als vak hebben gekregen. Ze zijn niet bang om Nederlands te spreken en 'gebruiken' de grammatica van het Papiaments voor de overgang naar het Nederlands. Ook hun zelfvertrouwen is groter in vergelijking met leerlingen die van een exclusief Nederlandstalige school komen.

Enkele groeperingen hebben zich, zowel in Nederland als op de eilanden, verenigd onder de koepel van een 'Plataforma Union di Papiamento' (2012) dat zich inzet voor de erkenning en de ontwikkeling van de inheemse taal (p.110).

Het werk van Joyce Pereira is een belangrijke aanwinst voor het werk van leken en wetenschappers die een goed begrip willen krijgen van de onderwijs- en taalsituatie op Aruba.

Wat ik node heb gemist in het proefschrift is een Trefwoordenregister. De uitgave valt, helaas, na enig bladeren al snel uit elkaar. Het boek verdient een tweede editie, ditmaal goed ingebonden en voorzien van een stevige kaft.

Joyce Pereira, *Valorization of Papiamento in Aruban society and education, in historical, contemporary and future perspectives*. Willemstad, Curaçao: University of Curaçao, Research Institute, 2018 [UCRI Publication No 1